

PEDAGOGY AND EDUCATION

Підвищення мотивації засвоєння медичних знань – ефективний та найскоріший шлях підготовки висококваліфікованих медичних фахівців

Вастьянов Руслан Сергійович¹

¹ доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри загальної
та клінічної патологічної фізіології імені проф. В.В. Підвисоцького;
Одеський національний медичний університет; Україна

Анотація. У сучасному світі молодь стикається з проблемою пошуку свого професійного місця в житті. Через це молоді складно професійно обрати навчальний заклад. У результаті на першому курсі університету є здобувачі, для яких часто незрозумілим є їх місце в цьому університеті та майбутні перспективи. Медицина не терпить недбалого до себе ставлення: той, хто рятує людські життя має бути мотивований до отримання знань. І щоб прищеплювати здобувачам вищої медичної освіти любов до їхньої професії, треба починати з базових, теоретичних дисциплін. Мета роботи – аналітичне обґрунтування важливості компоненту мотивації отримання медичних знань для підготовки висококваліфікованих медичних кадрів. Готовність до навчання є вирішальною умовою швидкої адаптації до умов праці, подальшого професійного вдосконалення та підвищення кваліфікації. Мета формування готовності студентів – у полегшенні процесу адаптації до умов сучасного виробництва, у досягненні успіху, для чого необхідно опанувати професійною, моральною, психічною, організаторською аспектами обраної професії. Реформування світогляду здобувача вищої освіти має починатися від початку – з організації навчального процесу. Емоції – ключ до покращеного запам'ятовування навчального матеріалу та формування сприятливої атмосфери під час навчального процесу. Однак, слів та уяви недостатньо. Лектори кафедри активно застосовують для ілюстрації навчального матеріалу мультимедійне обладнання. Тривалий термін ми працюємо у змішаному, а частіше за все у дистанційному форматі через минулу пандемію коронавірусної інфекції та теперішню військову агресію проти нашої країни. Проте, незважаючи на переважний дистанційний характер спілкування зі здобувачами знаходимо можливості для наочної реалізації навчальних та наукових цілей. А далі починається найцікавіше – інтенсивне залучення молоді до наукових досліджень. Найкращі роботи щорічно представлені на студентських наукових конференціях нашого університету та інших вишів України. І це чудова можливість для здобувачів вищої освіти познайомитися з представниками тих спеціальностей, які є найбільш цікавими та зацікавити їх своїми проектами. Мотивація – корінь усього. За допомогою низки методологічних прийомів, розроблених на кафедрі, реалізовано всі фактори, що сприяють її появі у здобувачів, які навчаються на ній.

Ключові слова: медична освіта, мотивація, патологічна фізіологія, викладання, ефективність засвоєння знань

PEDAGOGY AND EDUCATION

У сучасному світі молодь стикається з проблемою пошуку свого професійного місця в житті [1-3]. Інтернет, що міцно зайняв останніми роками провідну позицію у спілкуванні середньостатистичної людини, відкриває доступ практично до будь-якого джерела знань. Старшокласник або абітурієнт за кілька натискань на смартфоні може отримати інформацію про будь-яку професію, що його цікавить. І юнак чи дівчина, які через свій вік часто не мають фундаментальних уявлень про те, як мають пройти наступні кілька десятиків років життя, опиняються на перехресті, від якого йдуть кілька абсолютно рівнозначних доріг. А чим більше можливостей розглядає мозок, тим більших «мук» він відчуває, втрачаючи властивість об'єктивно мислити. Важливим фактором є також вплив батьків, які прагнуть нав'язати свою думку, якою саме стежкою має піти майбутній здобувач вищої освіти.

Усі ці пункти мають мало спільного із професійним вибором навчального закладу. У результаті складається недвозначна ситуація, коли на першому курсі університету є здобувачі, для яких чітко прописана навчальна програма та передбачені всі необхідні інструменти для успішного її освоєння, проте, у них самих геть-чисто відсутнє розуміння, «... а заради чого, власне, я це роблю»?

Медицина не терпить недбалого до себе ставлення: той, хто рятує найцінніше - людські життя - має бути мотивований до отримання знань [3]. І щоб прищеплювати здобувачам вищої медичної освіти любов до їхньої професії, треба починати з базових, теоретичних дисциплін, особливо з патологічної фізіології, яка, як «філософія медицини», є своєрідним «містком» між теоретичною та практичною медициною [4]. Основою цього «щеплення», безумовно, є мотивація. Мотивація як головна рушійна сила у поведінці та діяльності, а також у процесі формування майбутнього професіонала. Її формування є важливою психологічною та педагогічною проблемою, оскільки неймовірно складно змусити здобувача вивчати матеріал, якщо він сам не розуміє, навіщо йому це потрібно, не вдаючись до тривіального, начебто, «... ти не складеш іспит». Підвищити мотивацію студентів медичних вишів - означає дати країні майбутніх висококласних лікарів, які надалі врятують мільйони життів.

Мета роботи - аналітичне обґрунтування важливості компоненту мотивації отримання медичних знань для підготовки висококваліфікованих медичних кадрів.

Готовність до навчання є вирішальною умовою швидкої адаптації до умов праці, подальшого професійного

PEDAGOGY AND EDUCATION

вдосконалення та підвищення кваліфікації. Готовність до навчання в університеті проявляється як внутрішня набудова здобувача на певну поведінку при виконанні навчальних та трудових завдань, установка на активні та доцільні дії під час навчання та з початком роботи після закінчення ВНЗ. Мета формування готовності студентів – у полегшенні процесу адаптації до умов сучасного виробництва, у досягненні успіху, для чого необхідно опанувати професійною, моральною, психічною, організаторською аспектами обраної професії.

Наступні чинники детермінують формування у здобувача позитивного мотиву щодо навчання [5].

1. Усвідомлення найближчих та кінцевих цілей навчання.
2. Усвідомлення теоретичної та практичної значущості засвоєваних знань.
3. Емоційна форма викладу навчального матеріалу.
4. Показ «перспективних ліній» у розвитку наукових понять.
5. Професійна спрямованість навчальної діяльності.
6. Вибір завдань, які створюють проблемні ситуації у структурі навчальної діяльності.
7. Наявність допитливості та «пізнавального психологічного клімату» у навчальній групі.

Саме комплексний підхід до реалізації всіх цих факторів створює та підвищує мотивацію у учнів, безпосередньо впливає на створення цілісної картини майбутньої професії у здобувачів, наголошує на провідній ролі медицини в гармонійному розвитку суспільства, а також висвітлює значущість самих студентів медичних вузів у власних очах. Останнє не менш важливо, адже йдеться про молодих людей, для яких свій імідж в очах друзів та однолітків стоїть ледь не на першому місці [6]. Прикладом для ілюстрації такого підходу до педагогічної роботи є кафедра загальної та клінічної патологічної фізіології Одеського національного медичного університету. Саме наша дисципліна відкриває здобувачам двері у великий світ практичної медицини, тому символічно, що збалансований та мотивуючий навчальний процес реалізовано насамперед саме на цій кафедрі [6].

Реформування світогляду здобувача вищої освіти має починатися від початку – з організації навчального процесу. Однією з головних якостей кваліфікованого лікаря є формування в нього клінічного мислення – постановка остаточного клінічного діагнозу в більшості випадків неможлива без гармонійного поєднання професійного та творчого методів діагностики, без уміння оцінити всі наявні у пацієнта симптоми

PEDAGOGY AND EDUCATION

та лабораторні показники. Тому невід'ємною частиною семінарів та практичних занять стає використання ситуаційних завдань та клінічних прийомів [7]. Студент отримує можливість «приміряти» на себе роль справжнього лікаря та випробувати справжній азарт під час встановлення правильного діагнозу. Адже саме цим займаються численні кумири молоді у білих халатах на великих екранах! Можна також додати елемент змагання – поділити групу на команди, щоб визначити, яка з них швидше дістанеться до вірного рішення. Емоції – ключ до покращеного запам'ятовування навчального матеріалу та формування сприятливої атмосфери під час навчального процесу [8].

Однак, слів та уяви недостатньо. Щоб остаточно зрозуміти, що таке хвороба, її треба побачити. І саме для цього лектори кафедри активно застосовують для ілюстрації навчального матеріалу мультимедійне обладнання. Кожна лекція супроводжується мультимедійною презентацією зі слайдами, що ілюструють основні тези поточної теми, а також з фотографіями, що зображують хворобу з властивими їй симптомами. Протягом останніх років викладачі кафедри широко застосовували мультимедійні демонстрації на більшості практичних занять, особливо з таких тем, як «пошкодження клітини», «запалення», «алергії» та «пухлини» та ін. [9]. На прикладі наукових досліджень співробітників кафедри продемонстровано патофізіологічне значення пептидергічних систем при типових патологічних ураженнях судинної та нервової системи [10, 11].

В цьому зробимо маленький відступ: тривалий термін ми працюємо у змішаному, а частіше за все у дистанційному форматі через минулу пандемію коронавірусної інфекції та теперішню військову агресію проти нашої країни. Проте, незважаючи на переважний дистанційний характер спілкування зі здобувачами знаходимо можливості для наочної реалізації навчальних та наукових цілей [9, 12].

Що ж робити, якщо здобувач вже досить мотивований, захоплений наукою та готовий рухатися далі? А далі починається найцікавіше – інтенсивне залучення молоді до наукових досліджень. Як це відбувається? На кафедрі є науковий гурток, який входить до студентського наукового товариства Університету. Регулярно проводяться засідання гуртка, на кожному з яких відбуваються активні дискусії, демонструються наукові досягнення співробітників кафедри [13-15], обговорюються нові ідеї та наукові відкриття [16-18], а також представлені роботи здобувачів. Пріоритетом для роботи гуртка є власні експериментальні дослідження гуртківців. Разом із

PEDAGOGY AND EDUCATION

викладачами вони обирають цікаву, актуальну тему, знаходять вже відомі факти про неї, а наукову гіпотезу перевіряють самі, на лабораторних тваринах, зрозуміло, під керівництвом куратора гуртка, надалі – вже самостійно. Можливо, це найцікавіший процес з усіх, що доступний здобувачам вищої освіти!

Коли експериментальні дані зібрані, члени гуртка роблять доповіді, створюють презентацію своєї роботи та представляють її на черговому засіданні, де здобувачі вчаться відстоювати свою точку зору, тренуються бути вченими, адже лікарі – це ті ж таки вчені, які ніколи не припиняють свої дослідження. Найкращі роботи щорічно представлені на студентських наукових конференціях нашого університету та інших вишів України. Конференції – це завжди доповіді про цікаві наукові відкриття та майданчик для спілкування великої кількості людей, здобувачів, викладачів, лікарів. На них є багато фахівців теоретичної та практичної галузей. І це чудова можливість для здобувачів вищої освіти познайомитися з представниками тих спеціальностей, які є найбільш цікавими та зацікавити їх своїми проектами. Адже патофізіологія об'єднує в собі початки всіх практичних медичних спеціальностей, і здобувачі здатні підібрати для себе тему, орієнтовану на конкретну галузь медицини – кардіологію, неврологію, хірургію.. Маючи в запасі вузько спрямовану доповідь, здобувач легко може налагодити з представником кафедри, що цікавить його. Потім вже, прийшовши туди, здобувачі старших курсів мають високі шанси на продовження наукової діяльності.

Далі... А межі насправді немає! Сильні, фундаментальні наукові роботи беруть участь в університетських конференціях, потім – в обласних. Часто здобувачі вищої освіти від кафедри їдуть до інших міст України, щоб взяти участь у загальнонаціональних зборах вчених, де посідають призові місця. Часто результати робіт студентів-гуртківців кафедри публікуються у вітчизняних і зарубіжних наукових журналах. Найчастіше ці проекти розвиваються, обростають науковим потенціалом, все новими дослідженнями, згодом переростаючи поняття «студентська робота», стаючи чудовою підмогою для майбутньої наукової роботи у вигляді дисертації. Кафедра загальної та клінічної патологічної фізіології надає воістину безцінний дар – квиток у майбутнє всім, хто готовий вчитися і розвиватися.

Описувати навчальний стиль роботи кафедри патофізіології можна довго. Секрет успіху простий і водночас складний. Мотивація – корінь усього. За допомогою низки методологічних

PEDAGOGY AND EDUCATION

прийомів, розроблених на кафедрі, реалізовано всі фактори, що сприяють її появі у здобувачів. Саме комплексний підхід, що торкається всіх аспектів студентського життя, може викликати відгук у свідомості молодого покоління. Студенти усвідомлюють, ким вони мають стати, починають бачити перспективу. Їм цікаво – емоційний розум змушує їх йти все далі і далі. Вони розуміють теоретичну та практичну цінність отримуваних знань, усвідомлюють найближчі та кінцеві цілі навчання. А ще – отримують визнання за свою працю, їх цінують і ставлять у приклад.

Це складна праця – пробуджувати у людях мотивацію. Складна, копітка, що не терпить найменших помилок. Але в кінці кінців чекає чудова нагорода – бачити, як молоді люди, які раніше ще не до кінця уявляли своє майбутнє, своє місце в житті, поступово знаходять це розуміння і йдуть вперед, щоб у підсумку стати висококваліфікованими представниками найважливішої та шанованої професії – лікарями.

References:

- [1] Бурмас НІ, Бойко ЛА, Бекус ІР, Кирилів МВ. Дослідження навчальної мотивації у студентів першого курсу Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського. Медична освіта. 2016; 4: 31-33.
- [2] Іванченко ОЗ. Мотивація навчальної діяльності у студентів першого курсу медичного факультету. Biomedical and biosocial anthropology. 2016; 26: 192-195.
- [3] Староста ВІ. Мотивація навчання студентів різних курсів. Відкрите освітнє Е-середовище сучасного університету. 2021; 11: 158-173. <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2021.1114>
- [4] Гоженко АИ. Основы построения теории болезни. Одесса : Феникс. 2015: 84.
- [5] Коваленко ІМ., Осипенко ІП. Вивчення структури мотиваційної сфери студентів медичного університету. Світ медицини та біології. 2014; 4(46): 197-200.
- [6] Вастьянов РС, Гуркалова ИП, Бабий ВП, Кузьменко ИА. Перспективы развития и совершенствования преподавания патологической физиологии в медицинских университетах. Экспериментальная і клінічна медицина. 2016; 2(71): 31-35.
- [7] Артюменко ВВ, Вастьянов РС, М'ястківська ІВ, Зайцев АС. Тьюторство у процесі інтегративного підходу в іноваційно-симуляційній методиці навчання студентів-медиків. Одеський медичний журнал. 2016; 3(155): 59-65.
- [8] Shumilina KS, Kornienko SM, Lapshin DYe, Vastyanov RS. Contemporary approach to online education at the medical school applying Socratic seminar or Socratic circle to lecturing. Journal of Education, Health and Sport. 2022; 12(10): 199-207.
- [9] Vastyanov RS, Yermuraki PP, Stoyanov AN, Tiron OI, Beseda YaV, Ostapenko IO, Dobrovolsky VV, Lapshin DYe, Stecenko AV. New aspects of pedagogical activity in the distant form of pathological

PEDAGOGY AND EDUCATION

- physiology teaching to medical university students. *Journal of Education, Health and Sport*. 2021; 11(10): 173-186.
- [10] Shandra AA, Godlevsky LS, Vastyanov RS, Brusentsov AI, Mikhaleva II, Prudchenko IA, Zaporozhan VN. Effect of intranigral dosage with delta sleep-inducing peptide and its analogs on movement and convulsive activity in rats. *Neurosci. Behav. Physiol.* 1996; 26(6): 567-571.
- [11] Shandra AA, Godlevsky LS, Brusentsov AI, Vastyanov RS, Karlyuga VA, Dzygal AF, Nikel B. Effects of delta-sleep-inducing peptide in cerebral ischemia in rats. *Neurosci. Behav. Physiol.* 1998; 28(4): 443-446.
- [12] Вастьянов РС, Стоянов ОМ, Тирон ОІ, Вансович ВЄ, Остапенко ІО. Підвищення якості освіти та наближення її до оптимального рівня при дистанційній формі викладання патологічної фізіології студентам медичного університету. *Український медичний часопис*. 2023. 2(154): 13-18.
- [13] Вастьянов РС, Олейник АА. Нейротропные эффекты цитокинов и факторов роста. *Успехи физиологических наук*. 2007; 38(1): 39-54.
- [14] Олейник АА., Вастьянов РС. Рецепторы и механизмы реализации нейротропных эффектов цитокинов и факторов роста. *Успехи физиологических наук*. 2008; 39(2): 47-57.
- [15] Shandra AA, Godlevskii LS, Brusentsov AI, Petrashevich VP, Vastyanov RS, Nikel B, Mikhaleva II. Delta-sleep-inducing peptide and its analogs and the serotonergic system in the development of anticonvulsive influences. *Neurosci. Behav. Physiol.* 1998; 28(5): 521-526
- [16] Вастьянов РС, Олейник АА, Шандра АА. Взаємозв'язок епілепсії та запалення. *Інтегративна антропологія*. 2006; 1(7): 34-41
- [17] Стоянов ОМ, Вастьянов РС, Муратова ТМ, Антоненко СО, Бурля ОК, Олійник СМ. Коморбідне вегетативне супроводження посттравматичної епілепсії. *Експериментальна і клінічна медицина*. 2016; 2(71): 194-198.
- [18] Якименко ЕА, Вастьянов РС, Гуркалова ІП, Закатова ЛВ, Антипова НН, Тбилели ВВ. Патогенетические механизмы коморбидной патологии при анкилозирующем спондилоартрите (Болезни Бехтерева). *Експериментальна і клінічна медицина*. 2016; 2(71): 237-241.